

Argument för en fri kyrka

Teol stud Johan Unger var en av de drivande krafterna bakom "Ungdomens kyrkomöte" i Uppsala i höstas. I denna artikel utför han ingående en argumentation för en skilsmässa mellan stat och kyrka. Han uttrycker också förhoppningen, att Moderata samlingspartiet som första politiska parti tar ställning för en fri kyrka. "Det skulle uppfattas som en befrielse och mottas med glädje i många olika läger av många olika skäl. Det skulle verkligen vara en samlande ståndpunkt."

Biskop Bo Giertz inlägg i kyrka—stat debatten i Svensk Tidskrift 1968, nr 10 var bra både till innehåll och ton. Vi är inte riktigt vana vid det — inte ens bland biskopar. Som alla viktiga frågor har även kyrka—statfrågan blivit mycket inflammerad. Anklagelser och beskyllningar, missuppfattningar och okunnighet hör också till kyrkopolitikens debattklimat. Så har det alltid varit och vi har väl ingen anledning förmoda att det kommer att bli annorlunda.

Giertz inlägg är bra — och det finns verkligen dåliga — men finns det också inlägg, som är bättre? Finns det ett annat alternativ i kyrka—statfrågan än kyrkomötets reformprogram med bevarat samband, som Giertz gjorde sig till talesman för?

Ja, jag tror det och jag vill därför presentera det. Jag talar visserligen för mig själv — har inte som Giertz 75 % av kyrkomötet bakom mig — men jag tror att en förkrossande majoritet av kyrkans ungdom står bakom mig. Vid Ungdomens "kyrkomöte" i november i Uppsala — ett fritt utlyst opinionsmöte — diskuterades inte ens motionerna om en fri kyrka i plenardebatten. Enigheten var total. Detsamma gäller den kristna studentrörelsen. Då det är vi unga som kommer att leva och verka inom den framtida kyrkan, är det rimligt att våra synpunkter beaktas. Personligen är jag ganska skeptisk mot allt tal om generationsmotsättningar, men här tycks det vara en verklig och bred motsats. Vi får

hoppas att politikerna vågar satsa på ungdomen.

Varför bevarat samband?

Jag skall inte här gå i svaromål mot alla anklagelser som har riktats mot den kyrkliga ungdomen i denna fråga. Även om många rör vid intressanta problem som därför borde tas upp, så tror jag att det är mer givande att ta en annan utgångspunkt. Utredningen tog sin utgångspunkt i ekonomin, Giertz i de kyrkliga organen. Vi fick därför en utförlig presentation av det sk reformprogrammet om kyrkans framtida organisation. Jag har bara hört gott om detta program av den kyrkliga ungdomen. Jag är verkligen lika glad som tacksam för programmet. Man kan möjligen fråga varför det kom just nu. En funktionsduglig organisation och en central administration har kyrkan haft behov av sedan reformationen, även om detta kanske känns särskilt starkt nu.

Nej, reformprogrammet finns det ingen anledning att i grunden ställa sig frågande till. Tvärtom får det betecknas som en av de mest glädjande händelserna i Svenska kyrkan på mycket länge. Att det däremot behöver kompletteras är en annan sak. Som Giertz påpekade har inte heller reformprogrammet något direkt med kyrka—statfrågan att göra. Giertz pläderade för ett genomförande av reformprogrammet med bevarat samband. Tyngdpunkten i argumentationen låg dock på reformprogrammet, inte ett enda argu-

ment gavs för det bevarande sambandet, vars pro- och contraargument ändå är de intressanta i kyrka—statfrågan. Visst finns det argument för ett bevarat samband — Giertz kan säkert anföra många, även om han här lämnade oss i okunnighet.

Varför en fri kyrka?

Det första argumentet för en fri kyrka är idépolitiskt, fast det kan och även bör tolkas också teologiskt. Det har sin utgångspunkt i religionsfriheten, närmare bestämt i statens religionsfrihet. Även individ och samfund kan ju vara bärare av religionsfriheten.

Som goda konservativa bör vi se kyrka—stat i ett historiskt perspektiv. I konfessionsstaten var statskyrkligheten en självklarhet. Staten helgades genom kristendomen och kyrkan fick i gengäld statliga förmåner. Kyrkan var en del av nationen och en del av statens liv. De samverkade för sina gemensamma uppgifter bland sitt folk. Men med 1800-talet började den liberala staten växa fram och med den religionsfriheten och den därmed förbundna idén om statens neutralitet. Man började alltmer skilja mellan statligt och kyrkligt och kyrkan fick ofta en större självständighet. Vår kyrkomöte, som förra året fyllde 100 år, kan man se som en produkt av denna utveckling. Skolan och skolpolitiken kan vi se som ett annat exempel på denna strävan att skilja mellan stat och kyrka. Det var ju inte så länge

sedan skolan låg i kyrkans händer. Det är väl inte heller många som sörjer över denna skilsmässa mellan kyrka och skola.

Som en sida av samhällets sekularisering kan vi iaktta denna statens avkonfessionalisering. Bakom denna utveckling ligger alltså också en medveten politik, och religionsfriheten är dess ideologiska fundament. Staten skall vara neutral i religiösa frågor och skall inte genom juridiska eller ekonomiska förmåner gynna någon bestämd konfession eller något bestämt samfund. Det är individens sak att ta ställning i dessa frågor och staten bör inte påverka dessa beslut. Så långt den liberala ideologin, som nu är en integrerad del av den demokratiska människo- och samhällssynen. Och denna syn fick sitt senaste politiska nedslag i religionsfrihetslagen 1951.

Jag tycker med folket i övrigt att detta är en riktig politik. Jag tycker det är riktigt att staten inte skall engagera sig i religiösa frågor och jag tycker att det är riktigt att statliga organ skall förvalta statliga uppgifter, uppgifter som berör folket i sin helhet som skola, socialvård, m m. Jag tycker därför att staten nu skall fortsätta på den sedan länge inslagna vägen att skilja mellan statligt och kyrkligt. Jag tycker därför att det är naturligt och konsekvent att staten tar över de statliga uppgifter som kyrkan alltfört har kvar: folkbokföring och begravningsväsendet, liksom jag tycker att kyrkan själv bör sköta sina egna

angelägenheter. Det skulle vara en sista etapp i en lång utveckling. Steget kommer att tas förr eller senare, om inte utvecklingen kommer att stanna eller gå i motsatt riktning.

Parentetiskt skulle jag dock vilja tillägga att staten endast i princip bör överta dessa sk civila uppgifter. I glesbygderna kommer ju den statliga och kommunala organisationen att successivt försvinna, och i den mån den kyrkliga är kvar, kan man tänka sig att denna fortsätter att ge staten denna service. Glesbygdens folk är åsidosatta nog som det är.

I princip bör alltså staten behandla Svenska kyrkan inte bara som de övriga samfundet utan som varje motsvarande organisation, dvs som varje annan ideell förening. Detta är ett religionsfrihetskrav och ett jämlikhetskrav, integrerade idéer i vår demokratiska samhällssyn. Jag vill med detta inte förneka att vi har religionsfrihet nu, men jag vill samtidigt hävda att religionsfrihetskravet kommer bäst till uttryck vid en frigörelse av kyrkan från staten och vid en total åtskillnad mellan statligt och kyrkligt. Detta kan mycket väl förenas med uppfattningen att stat och kommun bör stödja den kyrkliga verksamheten; dock efter samma principer som gäller för andra motsvarande verksamheter.

Kyrkans egenart

Detta var det politiska argumentet för en fri kyrka. Statliga organ bör admi-

nistrera statliga ärenden. På ett liknande sätt bör naturligtvis kyrkliga organ lägga upp sin egen verksamhet och själva besluta om reglerna för sin organisation och förvaltning. Detta är en rättighet — eller skyldighet, om vi så vill — som varje organisation har. Men som man också kan se som en del av religionsfriheten, i detta fall samfundens. Jag skall dock här se frågan ur teologisk synpunkt.

Kyrkans egenart tar sig uttryck på många olika sätt. Samfundet har sin bekännelse, som ger uttryck för en del av hennes egenart. Hon har sin liturgi, hon har sin moral. Detta är exempel på vad som skiljer ett samfund från andra gemenskaper och dessa kännetecken skiljer i sin tur olika samfund åt alltefter form och innehåll. De uttrycker bl a kyrkans syn på sig själv och sin uppgift i världen. Dessa uttryck har skiftat genom historiens gång liksom alla andra gemenskapers uttryck och former. Formerna har förlorat sitt gensvar i den levande församlingen. Därför har nya bekännelser formulerats, nya moralprinciper praktiserats, nya liturgier firats. Därför har också nya kyrkliga organisationer bildats. Vi kan bara tänka på den otroliga nybildningen inom Svenska kyrkan under det senaste seklet. Även den kyrkliga organisationen är alltså en del av kyrkans egenart och dess syn på sig själv. Man kan bara föreslå en katolik att påven skall avskaffas eller en anglikan att biskopsämbetet bör avskaffas för att förvissa sig om att den kyrkliga or-

ganisationen inte bara är en praktisk fråga. Kyrkans organisation, kyrkorätten, kan vara lika religiöst laddad som någonsin hennes bekännelse eller liturgi. Detta är också förklaring till den oerhörda lidelse, som kyrkoorganisationsfrågor kan ge upphov till.

Vi lever i en tid av snabba och genomgripande förändringar. Även kyrkorna delar dessa förändringens villkor. Kyrkorna genomgår nu en förnyelse — som vi ofta föredrar att kalla det — med få motstycken i sin tidigare historia. Och en äkta förnyelse har sin förutsättning i besinning och självprövning, en besinning av kyrkans uppgift. Eftersom kyrkans organisation är en av hennes former måste även den prövas och därför också förhållandet till staten. Statskyrkosystemet uppfattas nu av många som en av dessa former, som inte längre har något gensvar hos den levande församlingen. Det uppfattas därför som en belastning, som hindrar kyrkan att träda fram i sin förnyade gestalt. Och denna förnyelsesträvan har religionens hela lidelse bakom sig. Det är ungdomen som på ett särskilt sätt är bärare av denna vilja till förnyelse: dogmatiskt, etiskt och liturgiskt. Det är därför inte att undra på, att detta även gäller organisatoriskt och således också gäller en fri kyrka.

Själv tillhör jag dem som inte bara tycker att det är politiskt otillfredsställande att kyrkan administrerar statliga ärenden eller att staten administrerar kyrkliga ärenden, jag tillhör även dem

som tycker att det är religiöst stötande. Jag tycker att det är något kränkande att statliga organ skall avgöra kyrkliga frågor eller sekulariserade personer skall bestämma över kyrkan. Det beror inte i första hand på att jag tror de skulle göra sin sak sämre. Men staten är något för sig, kyrkan å andra sidan är något annat. Det är som om någon som inte tillhör ens familj börjar bestämma i den. Det är ju inte så trevligt, hur klok och bra personen än är. Visst kan man och bör man ta råd, men ens integritet vill man väl ändå behålla?

Det kyrkliga argumentet för en fri kyrka är således, att statskyrkosystemet upplevs som något främmande för kyrkans identitet och integritet. Detta har haft allvarliga följder för ansvarstagandet för den kyrkliga verksamheten. Den som kanske har identifierat sig med den gudstjänstfirande församlingen eller kyrkans tro kan känna sig helt främmande för den kyrkliga organisationen. Detta är minst sagt olyckligt. Kyrkans profil av privilegierad statskyrka och byråkratisk pastorsexpedition har, hur orättvist det många gånger än kan vara, säkert stimulerat många till främlingskap inför kyrkan. För kyrkans identitets skull måste den bli fri. Kyrkan är ett trosamfund. Detta måste få komma till fullt uttryck, liksom vi tidigare hävdade att religionsfriheten måste få komma till fullt uttryck.

En enad kyrka

Ett av de viktigaste argumenten för en

fri kyrka är naturligtvis det ekumeniska. De ekumeniska aspekterna brukar man alltid lägga åt sidan så fort de verkar förpliktigande. Därför nämner man helst inte ekumeniken i samband med kyrka—stat.

Jag skall här bara kort uppehålla mig vid det ekumeniska argumentet. Den övervägande delen av oss unga vill verka för en enad kyrka här i Sverige och naturligtvis med andra samfund utanför vårt lands gränser. Vi vet inte när detta kan bli verklighet. Och vi vet inte heller hur den kommer att gestalta sig. Vi överlämnar oss med förtroende åt Andens ledning. Men så mycket begriper vi av oss själva, att en enad kyrka inte kan bli någon statskyrka eller överhuvud ha något samband med staten som inte frikyrkorna redan nu har. Och även om man inte tror på en kyrkunion, så måste man vara bra okänslig om man inte förstår att det ekumeniska samarbetet avsevärt kommer att förbättras om Svenska kyrkan skiljs från staten. Detta samarbete är både effektivitetsskapande och identitetsskapande. Den andliga kyrkan är en, det bekänner vi i trosbekännelsen. Men det går inte att skilja mellan andligt och världsligt, mellan yttre och inre, mellan kropp och själ, det har vi lärt oss. Denna insikt måste vi tillämpa även i kyrkliga frågor. Enheten måste få komma till uttryck, Anden måste få finna sin kropp. Vi som är villiga att göras till redskap för Andens enhetsverk, vi måste kämpa för en fri kyrka.

Ekonomi

Dessa argument är ideella och fina, kanske någon säger, men hur är det med realismen? Kyrka—statfrågan är väl, som så många andra stora frågor, egentligen en ekonomisk fråga. Hur kommer det att gå med den kyrkliga ekonomin i ett fritt läge? — Det kommer att gå bra. 50 % av kyrkans kostnader kommer att försvinna med folkbokföringen och begravningsväsendet. Om en så stor del av kyrkans nuvarande medlemmar som 50 % kommer att gå ut, så kommer varje medlem som är medelinkomsttagare att behöva betala 126 kronor om året för att hålla den nuvarande verksamheten i gång. Nu betalar man 125 kronor. Dessutom kan säkert kyrkan räkna med generösa bidrag från stat och kommun. Ekonomi kommer troligen att bli bättre i ett fritt läge. Detta är inget argument för en fri kyrka, men det kan verka lugnande för dem som har varit oroliga för en fri kyrkas ekonomi. Och kyrkofonden kommer säkert också att i fortsättningen verka för en solidarisk fördelning av kyrkans tillgångar.

Jag har här uppehållit mig vid tre

skäl för en fri kyrka. Ett politiskt som innebär att Svenska kyrkan bör behandlas som andra motsvarande organisationer i samhället. Innebörden i det kyrkliga argumentet är att statskyrkosystemet nu upplevs som oförenligt med kyrkans identitet och integritet. Det ekumeniska argumentet ger uttryck för insikten att det mellankyrkliga samarbetet avsevärt kommer att förbättras om Svenska kyrkan blir fri. Det finns fler argument. Men jag tycker att varje argument är starkt nog att ensamt fälla avgörandet i denna viktiga fråga. Och ändå lättare blir då naturligtvis avgörandet för en fri kyrka, när vi har tre så vägande argument.

Moderata samlingspartiet har genom sitt programarbete blivit mer framtidsorienterat än något annat parti. Jag hoppas därför att Samlingspartiet som det första av de politiska partierna tar en klar och framtidsmedveten ställning för en fri kyrka. Det skulle uppfattas som en befrielse och mottas med glädje i många olika läger av många olika skäl. Det skulle verkligen vara en samlande ståndpunkt.